

УДК 339.9.012

МІСЦЕ УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Гессен А.Є., Попова А.О., Шендрікова А.В.

Університет митної справи та фінансів

У статті досліджені сучасні тенденції та еволюція розвитку світової валютної системи. Розглянуто особливості кожної із чотирьох світових систем. Визначено етапи формування та елементи національної валютної системи України. Проаналізовано недоліки та проблеми, які мають значний вплив на економіку країни. За результатами дослідження сформульовано висновки та пропозиції щодо усунення проблем функціонування валютної системи.

Ключові слова: валютна система, золотомонетний стандарт, демонетизація, національна валюта, економічні відносини.

Постановка проблеми. На сучасному етапі міжнародні валютно-фінансові відносини відрізняються дуже швидким розвитком, тому дана система перетворюється у найбільш мобільне і динамічне утворення в структурі міжнародних економічних відносин. Регулювання сфери міжнародних розрахунків та валютних ринків для забезпечення сталого розвитку світової економіки є головним призначенням світової валютно-фінансової системи.

Існують дві головні функції світової валютно-фінансової системи:

1) створення сприятливих умов для розвитку виробництва та міжнародного поділу праці;

2) забезпечення безперервного функціонування її структурних елементів. На даному етапі міжнародна валютно-фінансова система не виконує ці функції на достатньому рівні, підтвердженням цьому є валютно-фінансові кризи в багатьох країнах світу та у тому числі і в Україні. Тому актуальним залишається питання реформування та вдосконалення існуючої валютної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку міжнародної валютно-фінансової системи досліджуються у багатьох працях іноземних та вітчизняних вчених: Сидоренка К., Кержковської Д.Р., Мироненко Г.В., Шаповалової С.М., Черняк О. та ін.

Метою дослідження є аналіз напрямків та перспектив розвитку міжнародної валютно-фінансової системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. З кожним етапом розвитку економіки валютна система відіграє все більш важливу роль у

світогосподарських зв'язках. Вона безпосередньо впливає на соціально-економічне становище країни, на зростання виробництва, експортно-імпортні операції, на інфляцію та ціни, заробітну плату тощо.

У зв'язку зі стрімким зростанням ролі валютної системи економічно розвинуті країни повинні постійно вдосконалювати інструменти регулювання валютної сфери на національному та міжнародному рівнях [7, с. 20].

За своєю сутністю, світова валютна система являє собою спільно розроблену державами форму організації валютно-фінансових відносин, яка склалася внаслідок еволюції світового господарства та юридично закріплена міждержавними домовленостями.

В практичному аспекті світова валютна система повинна забезпечувати стабільний фундамент для довгострокового планування міжнародних торговельних відносин та сприяти виключенню різного роду валютних обмежень та протекціоністських заходів з боку окремих країн та їх урядових органів.

До сучасного етапу розвитку світова валютно-фінансова система до пройшла чотири етапи. Виділяють чотири світові валютні системи – Паризька (1867), Генуезька (1922), Бреттон-Вудська (1944) та Ямайська (1976). Кожна з них відповідає певному етапу розвитку світової економіки і міжнародних економічних відносин. Головна різниця між цими системами полягає в механізмі встановлення курсів валют і ролі золота в міжнародних розрахунках. Паризька валютна система – це система з механізмом автоматичного ко-

ригування платіжних балансів на основі системи фіксованого стандарту.

Поступово золотомонетний стандарт перестав відповідати потребам економіки, що призвело до його заміни золото-зливковим стандартом в рамках Генуезької світової валютної системи. Особливістю даної системи було те, що почали утворюватися валютні союзи та було започатковано процес реорганізації світової валютної системи в умовах геополітичних зрушень. Світова криза 20-х років ХХ ст. підірвала основи цієї системи, в результаті чого знизився валютний курс основних валют.

Новий виток в розвитку світової валютної системи почався з укладання

Бреттон-Вудської угоди, яка закріпила золотодевізанний стандарт та визнала долар США як найбільш стабільну валюту. Особливістю даної валютної системи – ієрархічна цілісність світової економіки на основі глобального лідерства і системної підпорядкованості усіх держав країні-гегемону. Але нестача золота у кінцевому рахунку призвела до девальвації долара, скорочення золотовалютного запасу країни призвело до краху цієї системи. Іншими причинами були нестабільність платіжних балансів окремих країн і вплив інфляційних процесів, неспроможність США забезпечити вільний розмін долара на золото, тощо.

Офіційно сучасною світовою діючою валютною системою є Ямайська. В її рамках була проведена офіційна демонетизація золота. Це система з вбудованим механізмом автоматичного коригування платіжних балансів, що базується на вільному плаванні валют. Однак фактично діюча світова валютна система ще дотепер базується на Бреттон-Вудських угодах, особливо в частині міжнародної інституційної структури.

Щодо сучасного стану валютно-фінансової системи України, то вона характеризується дією не лише економічних, а і позаекономічних чинників, які справляють відчутний вплив на її розвиток. До них варто віднести чинники так званої стадної поведінки, психологічного ризику, епідемічного поширення кризових явищ та політичних зрушень, які впливають на поточний або майбутній стан економіки.

Формування валютної системи України розпочалося одночасно з формуванням національної грошової системи, складовою якої вона є. Уже Законом України «Про банки і банківську діяльність», ухваленому 1991 р., були сформовані деякі правові норми щодо організації валютного регулювання і контролю в Україні: встановлено ліцензування НБУ комерційних банків на здійснення операцій в іноземній валюті; дозволено НБУ купувати і продавати іноземну валюту, представляти інтереси України у відносинах з центральними банками інших країн та у міжнародних валютно-фінансових органах; зобов'язано НБУ організувати накопичення та зберігання золотовалютних резервів. Це були перші кроки до перетворення НБУ в центральний орган валютного регулювання країни, що започаткували перший етап розбудови валютної системи.

Як організаційно-правове явище національна валютна система складається з цілого ряду елементів. Основними з них є:

1) назва, купюрність та характер емісії національної валюти;

2) ступінь конвертованості національної валюти (українська національна валюта гривня є частково конвертованою);

3) режим курсу національної валюти (законодавче визначення режиму валютного курсу Верховна Рада України поклала на Кабінет Міністрів та НБУ);

4) режим використання іноземної валюти на національній території в загальному економічному обороті (звичайно цей режим зводиться до повної заборони, або до заборони з деякими винятками для окремих видів платежів).

Наступні елементи національної валютної системи:

1. Режим формування і використання державних золотовалютних резервів. Він устанавлюється для забезпечення стабільності національних грошей і може проявлятися:

1) у формі жорсткої прив'язки національної валюти до певної іноземної з устанавленням фіксованого курсу її до цієї валюти,

2) у формі використання валютних запасів для підтримання рівноваги на національному валютному ринку з метою стабілізації зовнішньої і внутрішньої вартості грошей при збереженні незалежності центрального банку в проведенні національної монетарної політики та виконанні ним усіх традиційних функцій. В Україні введеної цей режим використання золотовалютних резервів.

2. Режим валютних обмежень, які вводяться чи скасовуються законодавчим органом залежно від економічної ситуації в країні. Якщо економіка розбалансована, національні гроші не стабільні, в країні вводяться певні заборони, обмеження, лімітування тощо на операції з іноземною валютою. Так, в Україні в період загострення економічної і фінансової кризи (1998 р.) було введено обмеження на відкриття юридичними особами рахунків в іноземних банках і заборонено переведення на них інвалюти.

3. Регламентація внутрішнього валютного ринку і ринку дорогоцінних металів. Нормативними актами визначається в Україні порядок функціонування біржового ринку, міжбанківського валютного ринку; центральний банк здійснює ліцензування діяльності комерційних банків з валютних операцій, видає дозволи юридичним особам-резидентам на відкриття рахунків в іноземних банках, контролює надходження виручки експортерів у країну. Регламентується режим поточних і строкових вкладів в іноземній валюті. До 1998 р. в Україні не дозволялось здійснювати на ринку операції з дорогоцінними металами.

4. Регламентація міжнародних розрахунків та міжнародних кредитних відносин. Нормативними актами України чітко регламентується: порядок відкриття в наших банках кореспондентських рахунків іноземних банків і, навпаки, порядок здійснення платежів за окремими видами комерційних операцій та форм розрахунків; порядок переказування іноземної валюти за кордон фізичними особами тощо.

5. Визначення національних органів, на які покладається проведення валютної політики, їхніх прав та обов'язків у цій сфері. Такими органами в Україні є: Кабінет Міністрів України; Національний банк України; Державна фіскальна

служба; Державна митна служба; Міністерство зв'язку України.

Помітні успіхи в антиінфляційній політиці 1994 р. створили передумови для переходу до другого етапу розбудови валютної системи, що тривав до вересня 1996 р. Головною ознакою цього етапу було впровадження ринкових методів організації валютних відносин: прискорення лібералізації валютного ринку, відновлення роботи УМВБ та визначення офіційного валютного курсу карбованця на підставі результатів торгів на УМВБ, ліквідація множинності валютних курсів, істотне розширення переліку потреб резидентів у валюті, які дозволялось задовольняти через купівлю-продаж на біржі та на міжбанківському валютному ринку [1].

З вересня 1996 р., після випуску в обіг постійної національної валюти гривні, розпочався третій етап формування валютної системи України, на якому ринкові засади набули подальшого розвитку.

Основними заходами і результатами цього етапу були: – остаточний перехід на режим плаваючого валютного курсу гривні: спочатку плавання обмежувалося валютним коридором, а з 2000 р. – введено вільне плавання; – введення вільного розпорядження резидентами всією сумою валютних надходжень; – певна децентралізація валютного ринку, розширення операцій на УМВБ та інших валютних біржах; – подальша лібералізація доступу до валютного ринку юридичних і фізичних осіб-резидентів до рівня, адекватного вільній конвертованості національної валюти за поточними обмінними операціями; – приєднання України (у травні 1997 р.) до VIII Статті Статуту МВФ, що означало офіційне визнання вільної конвертованості гривні за поточними обмінними операціями.

Протягом останніх років (2008-2014), процеси становлення і розвитку валютної системи в Україні супроводжувалися глибокою економічною кризою. У зв'язку з цим різко загострилося питання ресурсного забезпечення економічного розвитку, особливо його фінансової складової [4].

Зрозуміло, значне скорочення обсягів виробництва, висока інфляція, низька якість продукції, безробіття, необхідність структурної перебудови виробництва – всі ці проблеми потребують великих грошових ресурсів. З одного боку дефіцит державного бюджету як наслідок економічної кризи призвів до відсутності державних коштів, з іншого – низький рівень доходів основної маси населення не дає змоги в достатній мірі залучити кошти громадян.

Висновки та пропозиції. Проаналізувавши розглянуті проблеми, для подальшого вдосконалення та розвитку валютної системи України потрібно вирішити наступні проблемні завдання:

1. забезпечення фінансової стабільності та інтегрування України не до Європейського Економічного Простору, а до Євросоюзу;
2. відповідність умов кредитування України міжнародними фінансовими інститутами пріоритетами її економічного та соціального розвитку;
3. спрямування цих ресурсів на забезпечення економічного розвитку;
4. зростання структурних перетворень, формування розвиненого внутрішнього ринку та припинення практики їх використання для фінансування поточних витрат;
5. мобілізація та ефективне використання внутрішніх фінансових ресурсів;
6. дотримання економічного обґрунтування і загально визначених меж і порогів рівня зовнішньої заборгованості відповідно до міжнародних критеріїв платоспроможності держави;
7. залучення альтернативних зовнішніх джерел фінансування міжнародних фінансових відносин України.

Отже, на сучасному етапі в Україні існує ряд проблем, які пов'язані з функціонуванням валютної системи та потребують швидкого та ефективного вирішення, щодо перспектив її розвитку у майбутньому. Правильне впорядкування та вирішення проблем валютно-фінансової системи відіграє вирішальну роль у нормальному функціонуванні валютного ринку, в середині держави і на міжнародному рівні.

Список літератури:

1. Боринець С.Я. Розвиток сучасних грошово-валютних відносин (національний і міжнародний аспекти). – К.: Педагогіка, 1997. – 246 с.
2. Гессен А.С. Теоретичні принципи міжнародних стандартів соціальної відповідальності корпорацій та перспективи їх впровадження / А.С. Гессен // Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (13-15 трав. 2010 р.). – Кременчук: ДУЕП, 2010. – С. 242-243.
3. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. Прогноз розвитку світової валютної системи до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua /analit_mat/drn/097.htm
4. Кержковська Д. Проблеми і перспективи розвитку світової валютної системи в умовах глобальної економічної кризи / Д.Р. Кержковська // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 237-244.
5. Конституція України // Відомості Верховної ради України. – 1996. – № 30.
6. Мироненко Г. Чинники трансформації і перспективи збереження чинної світової валютно-фінансової системи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1746>
7. Сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
8. Шаповалова С.М. Спеціальні права запозичення як інструмент глобалізації економіки / С.М. Шаповалова, Г.М. Карамішева // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9 (111). – С. 17–23.

Гессен А.Е., Попова А.А., Шендрикова А.В.

Университет таможенного дела и финансов

МЕСТО УКРАИНЫ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ВАЛЮТНО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ

Аннотация

В статье исследованы современные тенденции и эволюция развития мировой валютной системы. Рассмотрены особенности каждой из четырех мировых систем. Определены этапы формирования и элементы национальной валютной системы Украины. Проанализированы недостатки и проблемы, которые оказывают значительное влияние на экономику страны. По результатам исследования сформулированы выводы и предложения по устранению проблем функционирования валютной системы.

Ключевые слова: валютная система, золотомонетный стандарт, демонетизация, национальная валюта, экономические отношения.

Hessen A.E., Popova A.A., Shendrikova A.V.

University of Customs and Finance

UKRAINE IN INTERNATIONAL MONETARY SYSTEM

Summary

The article examined the current trends and the evolution of the global monetary system. The features of each of the four world systems. The stages of formation and elements of the national monetary system of Ukraine. The shortcomings and problems that have a significant impact on the economy has been analyzed. The study formulated conclusions and proposals to address the problems of the monetary system.

Keywords: monetary system, gold coin standard, demonetization, the national currency, economic relations.